Molenbiotoop Rapport

Naam: Maredijkmolen
Type: wipmolen
Bouwjaar: 1735
Eigenaar: Molenstichting Leiden en Omstreken
Locatie: Groene Maredijk 1, Leiden

Colofon

Tekst en beeld:	Dorp, Stad en Land; LILA Living Landscapes; RAAP (tenzij anders vermeld)
Onderzoekers:	Suzanne Loen, Marcel IJsselstijn, Aimée de Back
Vormgeving:	Olav Odé (RAAP)
Eindredactie:	Provincie Zuid-Holland
In opdracht van:	Provincie Zuid-Holland Maarten Koenders, Mark Ravesloot, Bureau Cultuur en Vrije Tijd Henk Koornneef, Lucas van der Velden, Afdeling Ruimte, Water en Bodem (RWB)
Eindversie:	Januari 2022
Met dank aan:	Molenstichting Leiden en Omstreken (Luc Verbij en Philip Pijnnaken)

DORP STAD & LAND

provincie Zuid-Holland

INHOUD

A. Inleiding
B. Doel
C. Werkwijze
D. Conclusies *(Tekst; Provincie Zuid-Holland)*

Hoofdstukken

1. Functionele molenstatus *(Tekst; Provincie Zuid-Holland)*
2. Historische & landschappelijke molencontext
3. Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen
4. Windvang
5. Maatschappelijke invulling

Bijlagen

A. Interview molenaar/eigenaar
B. Redengevende beschrijving monument
C. Geraadpleegde literatuur en websites
D. Molenbiotooprapport 2009

A. Inleiding

Het begrip molenbiotoop is geïntroduceerd om de windvang van en het zicht op een traditionele windmolen aan te duiden. Provincie Zuid-Holland heeft in haar Omgevingsverordening regels opgenomen ter bescherming van de molenbiotoop, om hiermee voldoende wind en zicht te waarborgen ten behoeve van de molens. De provinciale regels werken door in de gemeentelijke bestemmingsplannen of in de toekomst het omgevingsplan. Hierin wordt rondom de molen een cirkel met een straal van 400 meter opgenomen waarbinnen de maximale hoogtes van objecten zijn afgestemd op de molen.
Bij een beleidsherziening is de directe omgeving van elf Zuid-Hollandse molens aangewezen als bijzondere molenbiotoop. De Maredijkmolen in Leiden is daar één van.

Een bijzondere molenbiotoop houdt in dat, indien er ontwikkelingen plaatsvinden binnen een afstand van 400 meter van de molen, de molen en molenbiotoop op een goede manier ruimtelijk ingepast dienen te worden. Niet alleen de windvang en het zicht, maar ook de landschappelijke context, de functionele status en de maatschappelijke status zijn aspecten om mee te wegen.

B. Doel

Het doel van de Provincie Zuid-Holland is om met de molenbiotooprapporten een handleiding op te stellen aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of bij een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling binnen de grenzen van één van deze elf bijzondere molenbiotopen, wordt voldaan aan het criterium dat molen en molenbiotoop op een goede manier ruimtelijk worden ingepast.

C. Werkwijze

Het projectteam van Dorp, Stad en Land heeft samen met de Provincie Zuid-Holland een onderzoeksmethode samengesteld die recht doet aan de waarden van de molen. De provincie heeft 5 aspecten benoemd op basis waarvan waarden kunnen worden toegeschreven aan de molenbiotoop. Deze 5 aspecten zijn nader onderzocht en uitgewerkt door Dorp, Stad en Land en fungeren als nulmeting. Daarnaast zijn de molenaars/eigenaren voorafgaande aan het onderzoek geïnterviewd. De uitkomsten hiervan zijn in bijlage A opgenomen. De opgehaalde informatie is zoveel mogelijk verwerkt in de analyses. De molen zelf is niet onderzocht.

De 5 aspecten die zijn onderzocht en in beeld gebracht lichten we hier kort toe.

1. Functionele molenstatus

Dit is een beschrijving van de actuele functionele status van de molen, aangeleverd door de Provincie Zuid-Holland.

2. Historische & landschappelijke molencontext

Om te kunnen begrijpen wat er nu nog aanwezig is, zijn historische kaarten geanalyseerd. Niet alleen het gebied direct om de molen, maar ook een groter geheel van land en water is in kaart gebracht. Als methodiek is gekozen voor de Landgoederenbiotoop die de Provincie Utrecht heeft ontwikkeld. Terminologie en legenda's van die methodiek zijn overgenomen.
Een beschrijving in beeld en woord van die elementen die direct samenhangen met de aanwezigheid van de molen.

3. Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen

Op kaart zijn de relevante en te behouden zichtlijnen vastgelegd met een beknopte beschrijving.

4. Windvang

De actuele toestand van de windvang van de molen is gevisualiseerd met behulp van GIS en het Actueel Hoogtebestand en een actuele serie van 8 omgevingsfoto's in de 8 hoofdwindrichtingen. Een beknopte beschrijving van de molenbiotoop ter plaatse, aangeleverd door de provincie Zuid-Holland, gaat hieraan vooraf.

5. Maatschappelijke invulling

De beschrijving van de actuele maatschappelijke invulling.

D. Conclusies

De Maredijkmolen bevindt zich in een verstedelijkt geraakte omgeving in de stad Leiden. Vanwege de beoogde transformatie van de stationszone in zuidelijke richtingen, is voor deze molen een bijzondere molenbiotoop aangewezen. Tijdens de ruimtelijke ontwikkeling van deze zone kan er daardoor flexibeler rekening gehouden worden met het belang van deze molen en de bijbehorende molenbiotoop. Nieuwe ontwikkelingen binnen deze bijzondere molenbiotoop, waarvan de plaats geometrisch is begrensd en verbeeld op kaart 15 in bijlage II van de Omgevingsverordening, zijn mogelijk mits de molen en molenbiotoop op een goede manier ruimtelijk worden ingepast. Hiervan is sprake als rekening wordt gehouden met de in dit molenbiotooprapport omschreven waarden van deze bijzondere molenbiotoop. Nieuwe ontwikkelingen mogen deze waarden niet onevenredig aantasten. Onderstaande aandachtspunten zijn hierbij van toepassing:

1. **Functionele molenstatus**
   Maalvaardig houden van de molen en de inpandige Ericsson installatie. Eventueel de maalvaardigheid van de molen verbeteren door de aanleg van een maalcircuit en/of de aansluiting van nieuwe watergangen op de nabijgelegen molenvijver om wateroverlast tegen te gaan langs de Boerhaavelaan (zie ook pag. 7 en 8).

2. **Historische en landschappelijke molencontext**
   Behouden en versterken van het molenensemble langs de Haarlemmertrekvaart, in samenhang met De Herder, de oorspronkelijke molenlocatie van De Faam en eventueel De Kikkermolen (zie ook pag. 27 en 28).

3. **Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen**
   Behouden en versterken van de zichtlijnen van en naar de molen, zoals afgebeeld op pag. 32 (zie ook pag. 31 en 32).

4. **Windvang**
   Waarborgen van voldoende windvang en openheid rondom de molen in de op pag. 34, 35 en 36 getoonde windrichtingen, met name binnen een straal van 100 meter rondom de molen, zodat deze op regelmatige basis op windkracht in bedrijf kan blijven. Het beter op de molen afstemmen van het hoge groen in de directe omgeving, zoals langs de Oegstgeesterweg, de Zweilandlaan, de Mariënpoelstraat en de Groene Maredijk (zie ook pag. 33 t/m 36).

5. Maatschappelijke invulling
Visueel aantrekkelijker maken van het molenerf, bijvoorbeeld door het aanbrengen van een passender erfafscheiding (zie ook pag. 37 t/m 40).

Indien geoordeeld wordt dat de gemeente onvoldoende rekening houdt met bovenstaande richtpunten en een verslechtering van de windvang niet voldoende wordt gemitigeerd door het versterken van een andere waarde binnen de molenbiotoop, kan het wenselijk zijn dat een additionele financiële compensatie wordt afgesproken. Deze heeft tot doel om eventuele vervanging van draaigevoelige onderdelen van de molen zeker te stellen, een en ander naar analogie van de door Gedeputeerde Staten vastgestelde Compensatieregeling Molenbiotoop.

1 Functionele molenstatus

De actuele functie van de molen.

De Maredijkmolen kan nog steeds het resterende deel van de Maredijkpolder bemalen en daarnaast, via een duiker onder de Poelwetering door, de Kikkerpolder. Het waterpeil in de vijver naast de molen en in het vijvertje nabij het spoor, ligt ca. 10 à 20 cm. hoger dan het polderpeil van de Kikkerpolder. Dus zodra de Maredijkmolen de eerste 10 à 20 cm van het waterpeil heeft afgemalen in de beide vijvers, bemaalt de molen ook De Kikkerpolder. Laatstgenoemde polder is opgedeeld in twee bemalingsgebieden, de bijbehorende gemalen staan nabij de brug richting de Zweilandlaan/Houtlaan. Alle peilvakken zijn met stuwen van elkaar gescheiden. Dat geldt eveneens voor de vijver met de duiker naast de Maredijkmolen. Voorheen was ook het Leidsehout aangesloten op de Kikkerpolder via een duiker onder de Groene Maredijk. Tegenwoordig is er sprake van een eigen gemaal dat loost op de Groene Maredijk. Vanuit waterstaatkundig oogpunt is de inzet van de molen niet meer noodzakelijk. De molen wordt enkel op vrijwillige basis in bedrijf gesteld. Dit gebeurt doorgaans op zaterdagen. Geschat wordt dat er jaarlijks gemiddeld 15 tot 20 zaterdagen resteren om de molen te laten malen. Op andere momenten wordt er met het scheprad 'uit het werk' gedraaid.

In de molen is een Ericsson installatie aanwezig voor hulp- en mechanische bemaling. Deze combinatie was vroeger gebruikelijk, maar is tegenwoordig zeldzaam geworden. Ook de Ericsson installatie heeft daarom een belangrijke historische waarde. Momenteel vormt deze de hoofdbemaling in het restant van de Maredijkpolder. Bij hevige regenval komt het regelmatig voor dat het waterpeil rondom de sportvelden en in de Leidsehout ver boven peil (boven de stuwen) staat, waardoor de Maredijkmolen (en de Ericsson installatie) de vijver en de Kikkerpolder daadwerkelijk bemalen.

Momenteel (anno 2021) is de fundering van de molen verzakt. Een restauratie hiervan wordt momenteel voorbereid. In de huidige situatie sluiten de waterlopen niet strak aan op het scheprad. Dit heeft tot gevolg dat de bemaling minder efficiënt is geworden. Voordeel is dat de molen hierdoor gemakkelijker aanloopt, hetgeen in de praktijk ook voordelig is gezien de slechte windvang.

Aanvankelijk bemaalde de molen alleen wateren die in beheer waren bij de gemeente. Inmiddels valt een deel hiervan onder het regime van het Hoogheemraadschap Rijnland. Deze instantie hanteert een strak waterpeil en is niet enthousiast over het malen met de molen, waardoor het peil beïnvloed wordt. Betere afspraken en wellicht door het aanleggen van de maalcircuit kan de maalvaardigheid van de molen verbeterd worden. Door het aanbrengen van nieuwe watergangen, die aangesloten kunnen worden op de molenvijver, kan de molen ook iets betekenen voor de wateroverlast die nu regelmatig wordt ondervonden langs de Boerhaavelaan.

Ook de Kikkermolen is aangesloten op de Maredijkpolder. Een duiker onder de Oegstgeesterweg verbindt het Heempark met de Kikkerpolder, waardoor de watersystemen met elkaar in verbinding staan en de Kikkermolen nu feitelijk hetzelfde bemalingsgebied kent als de Maredijkmolen.

2 Historische en landschappelijke molencontext

Historische en landschappelijke ontwikkeling van de molencontext

Om de relatie tussen de individuele molen en het omliggende landschap te begrijpen en op waarde te schatten, kijken we naar de historische ontwikkeling van het gebied en de rol van de molen daarin. Middels een serie historische kaarten door de jaren heen wordt verduidelijkt hoe het landschap zelf maar ook de rol van de molen daarin is veranderd. Vervolgens worden de verdwenen en aanwezige relaties tussen molen en omgeving op 3 schaalniveau's geanalyseerd en vastgesteld.

Molencontext op 3 schaalniveau's

Molenzone
Een molenzone is een gebied waarin zich, min of meer aaneengesloten, verscheidene historische molenplaatsen en molencomplexen, bevinden. Kenmerkend voor een molenzone is zowel de ruimtelijke en/of (waterstaatkundig-) functionele samenhang als de beleefde samenhang tussen de molenplaatsen en -complexen. De samenhang wordt gevormd door de lange lijnen in het landschap als weg- en waterstructuren, polderboezemsystemen en het omringende natuur- en cultuurlandschap. De Maredijkmolen was een poldermolen ten noorden van de stad Leiden die het polderwater uitsloeg in de Haarlemmertrekvaart. Langs de Haarlemmertrekvaart, en aan de Singel waren veel molens gesitueerd. Dit waren zowel industriemolens als poldermolens. Langs de Haarlemmertrekvaart waren ze strategisch gelegen voor de af en aanvoer van goederen en de lozing van polderwater. De situering buiten de stadswal en de was gunstig voor de windvang. Er zijn nog enkele molens in deze zone aanwezig. De stedenbouwkundige ontwikkelingen en toename van infrastructuur heeft de ruimtelijke samenhang wel aangetast.

Moleninvloedsfeer
Een moleninvloedsfeer omvat;

- de individuele molenplaats zelf die bestaat uit de molen, het molenerf, de moestuin, bijgebouwen, paden, wateren en beplanting;
- (delen van) een molenensemble of molencomplex zoals een molengang, (tussen-)boezems en kaden en (delen van) paden en wegen, wateren en beplanting;
- de molenbiotoop; een juridisch vastgelegde cirkel met een straal van 400 m. (tenzij anders aangegeven) om de windvang rond de molen te garanderen.
- zichtrelaties van de molen naar de omgeving en vanuit de omgeving naar de molen en/of molenensembles.
- een buffer waarbinnen sprake is van relaties tussen de molen en haar omgeving. Deze omvat boven-genoemde aspecten en delen van de onderliggende

Landschapsgezicht op de Maredijkmolen gezien vanaf de Poelwetering met op de achtergrond zaagmolen De Herder. Ca. 1875 van J.E. Kikkert (Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken)

landschappelijke onderlegger zoals agrarische en/of poldercomplexen, en basisstructuren als primaire weg- en waterstructuren als rivieren, vaarten en boezems.

Deze omvat bovengenoemde aspecten en delen van de onderliggende landschappelijke onderlegger zoals agrarische en/of poldercomplexen, en basisstructuren als primaire weg- en waterstructuren als rivieren, vaarten en boezems.
Door stedelijke ontwikkelingen is de Maredijkmolen enigszins geïsoleerd komen te liggen. De relatie tussen de molen en de landschappelijke context is minder goed afleesbaar. Open restanten van de voormalige Polder Maredijk, De Poelwetering, het restant van de kade van de Groene Mare en de visuele relatie met de zaagmolen De Herder maken onderdeel uit van de moleninvloedsfeer van de Maredijkmolen.

Molenplaats en molenensemble

- de individuele molenplaats zelf bestaat uit de verschillende onderdelen als de molen (-restanten), het molenerf, de moestuin, bijgebouwen, paden, wateren en beplanting;
- een molenensemble heeft betrekking op de directe omgeving van de molenplaats en haar ruimtelijk - functionele samengang. Dit kan (een deel van) een molencomplex zoals een molengang omvatten en (tussen-)boezems en kaden en (delen van) dijken, paden en wegen en wateren en beplanting.

De molenplaats van de Maredijkmolen was nooit uitgebreid. Op kaarten uit de 17de eeuw staat een schuur of woning naast de molen. Maar sinds de verplaatsingen van de molen in de 18de en 19de eeuw stond de molen solitair in het landschap. Zowel ruimtelijk als visueel vormt de Maredijkmolen wel duidelijk een molenensemble met zaagmolen De Herder. De visuele relatie is nog sterk aanwezig. De ruimtelijke relatie is door de aanleg van de Oegstgeesterweg sterk aangetast.

Zicht vanaf de Maredijkmolen op molen De Herder.
(Bron: Erfgoed Leiden en omgeving)

Huidige situatie: De Haarlemmertrekvaart

De Maredijkmolen is gelegen ten noorden van de historische binnenstad van Leiden. De molen had een relatie met de Haarlemmertrekvaart. De molen loosde het polderwater op de Haarlemmertrekvaart. De Haarlemmertrekvaart was een belangrijke verbindingsroute tussen Leiden en Haarlem. Langs de vaart bevonden zich zowel industriële activiteiten als buitenplaatsen, zoals Oud-Poelgeest.

Zoals te zien op de luchtfoto op pagina 14, bevonden zich in het gebied aan de Haarlemmertrekvaart meerdere polder- en industriemolens. Door de komst van stoom- en elektriciteit werden windgedreven molens overbodig en grotendeels afgebroken.

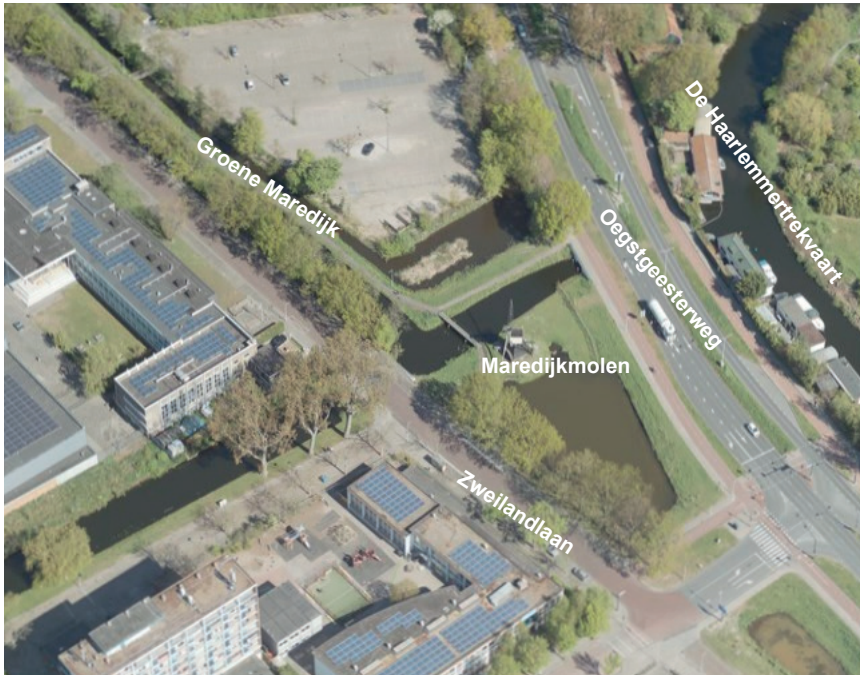

Luchtfoto uit 2020 (Bron: Streetsmart/Cyclomedia)

molen (-restant) aanwezig
molen verdwenen

Op de kaart zijn de Maredijkmolen en omringende aanwezige en verdwenen molens aangegeven langs de Haarlemmertrekvaart ten noorden van de historische binnenstad van Leiden.

Historische ontwikkeling molencontext

De 17de eeuw: Poldermolen tussen de industriemolens

Op de afbeeldingen uit 1635 en 1648 is te zien dat op de huidige molenplaats van de Maredijkmolen al een volmolen stond. Volgens de toelichting op de kaart zijn dit twee wipvolmolens. In volmolens werd wol gevild. Vilt was een tussenproduct van wol naar laken. Leiden had tot de 15de eeuw een leidende rol in de Europese lakenindustrie.

Op de kaart uit 1648 zijn de huidige molenplaats en voormalige molenplaats van de Maredijkmolen te zien. Rond de Maredijkmolen bevonden zich in die tijd meerdere zaagmolen en volmolens. De zone langs de Haarlemmertrekvaart was in feite een industriegebied. De Maredijkmolen maalde en loosde het overtollige polderwater uit de Maredijkpolder op de Haarlemmertrekvaart.

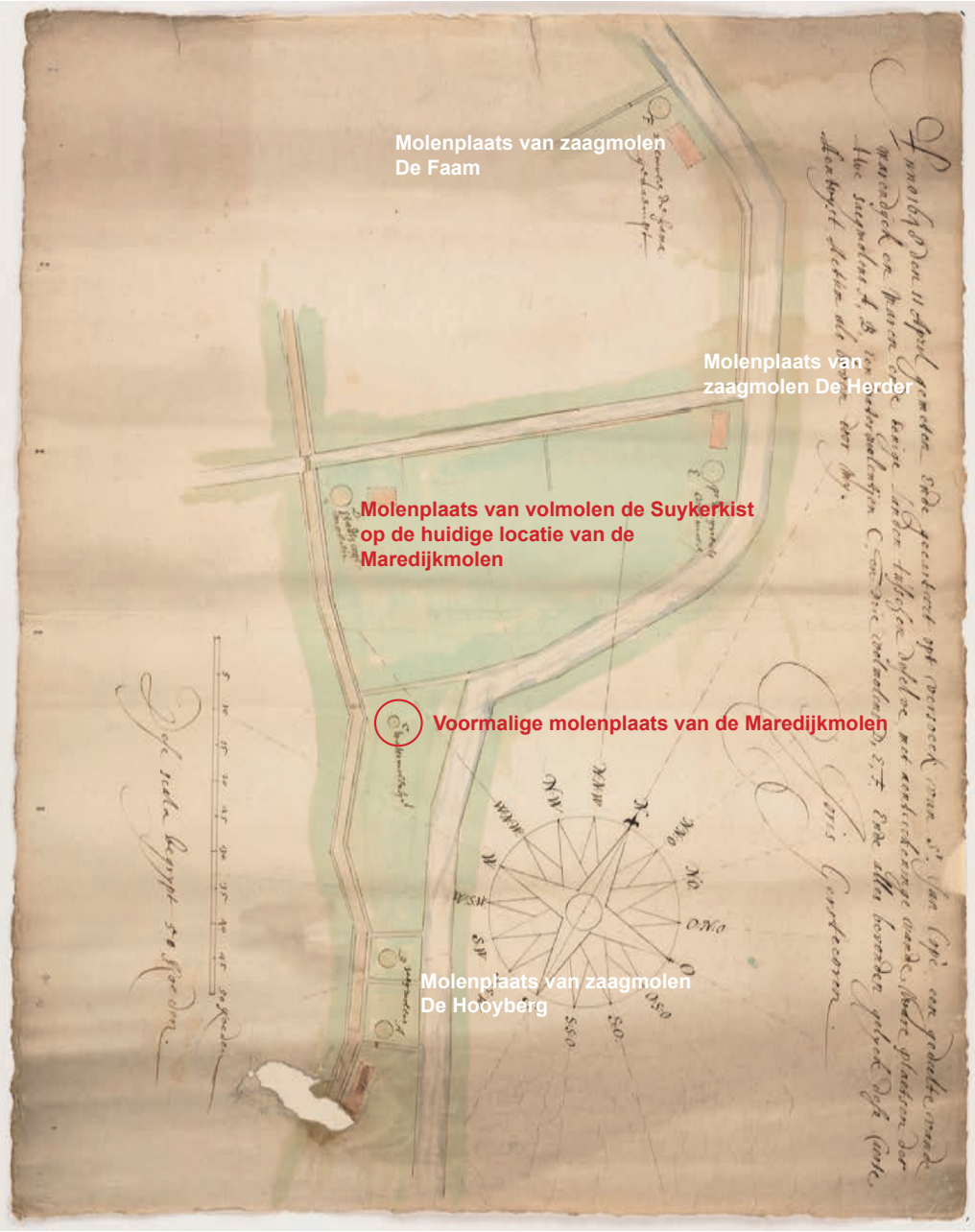

Op deze kaart uit 1648 is de voormalige molenplaats van de Maredijkmolen te zien. Kaart van Joris Gerstecoren uit 1648. Kaart van een Gedeelte van de Marendijck en Maren ende eenige landen tusschen deselve. (Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken)

Jan Pietersz Dou (1635) Kaart van het land met twee wipvolmolens aan de Mare (ELO PV_PV1322.1)

Historische ontwikkeling molencontext

18de eeuw

Op de eerste afbeelding uit 1778 is de molenplaats van de Maredijkmolen te zien. In de omgeving bevinden zich de molenplaatsen van zaagmolens De Herder en De Hooyberg. De volmolen De Suykerkist is verdwenen.

De minuutplans uit 1818 en de detailkaart toont de Maredijkmolen in de Maredijkpolder. Via de Poelwetering wordt het overtollige polderwater uitgeslagen naar een watergang die in verbinding staat met de Haarlemmertrekvaart.

Op verschillende kaarten wordt de huidige Poelwetering ook wel Oegstgeester Vliet genoemd. Op de kaart uit 1818 slaat de Maredijkmolen het polderwater via de “oude” Poelwetering uit op de Haarlemmertrekvaart.

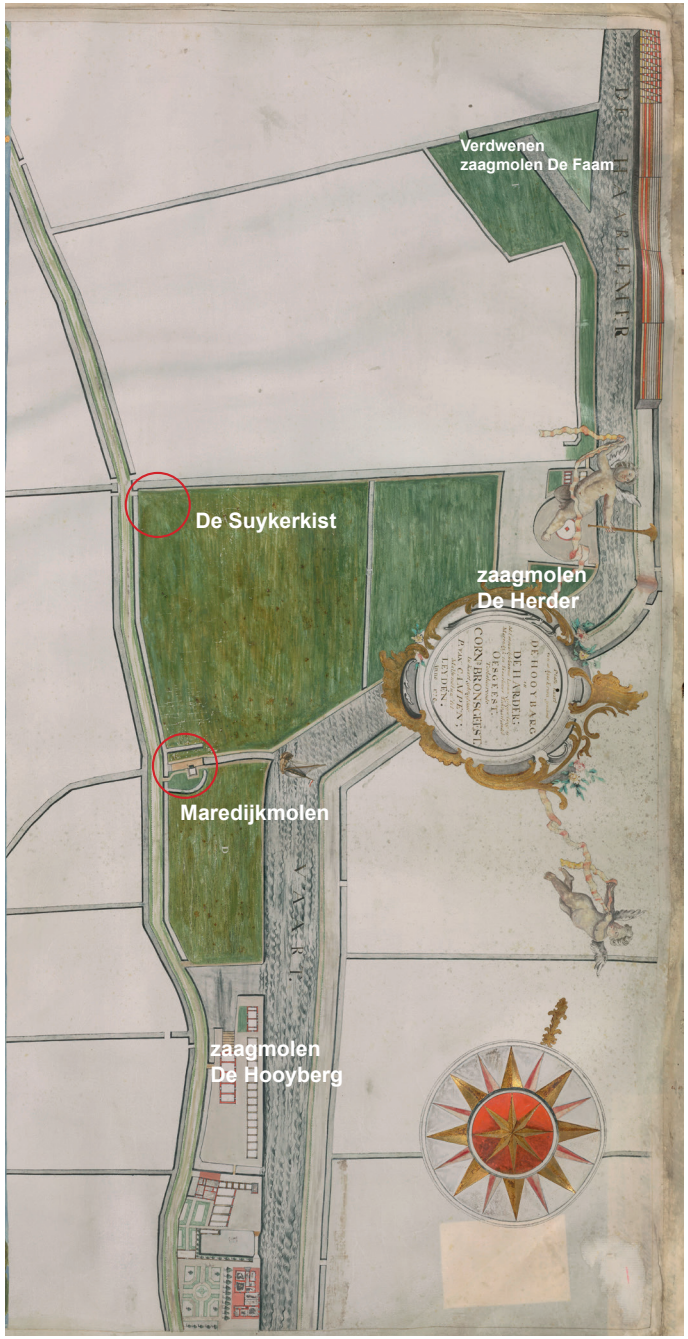

Maredijkmolen op een kaart van Pieter van Campen (1778)
Platte kaart van de bijde Erven genaamd De Hooybarg en De Harder
(Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken)

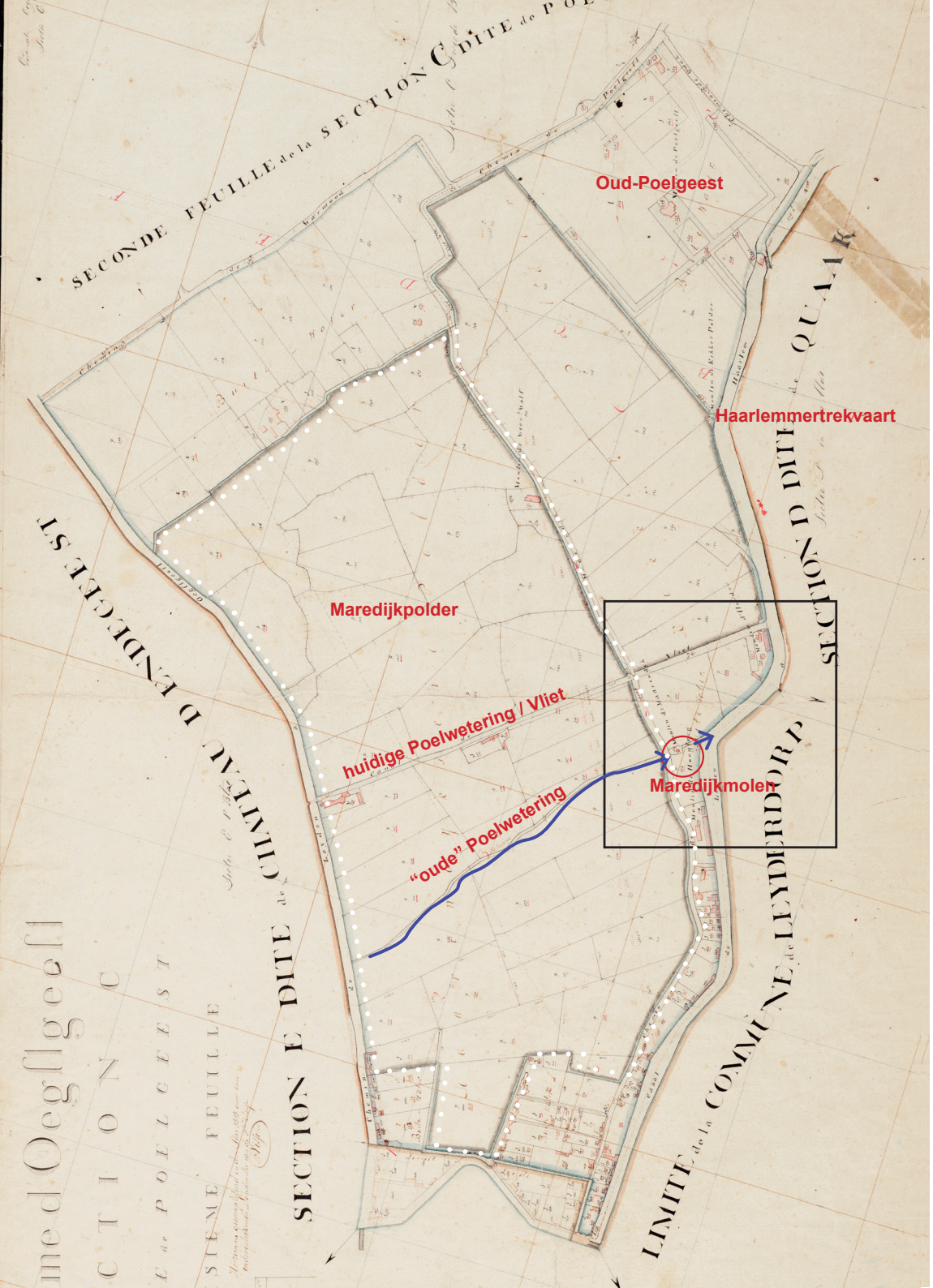

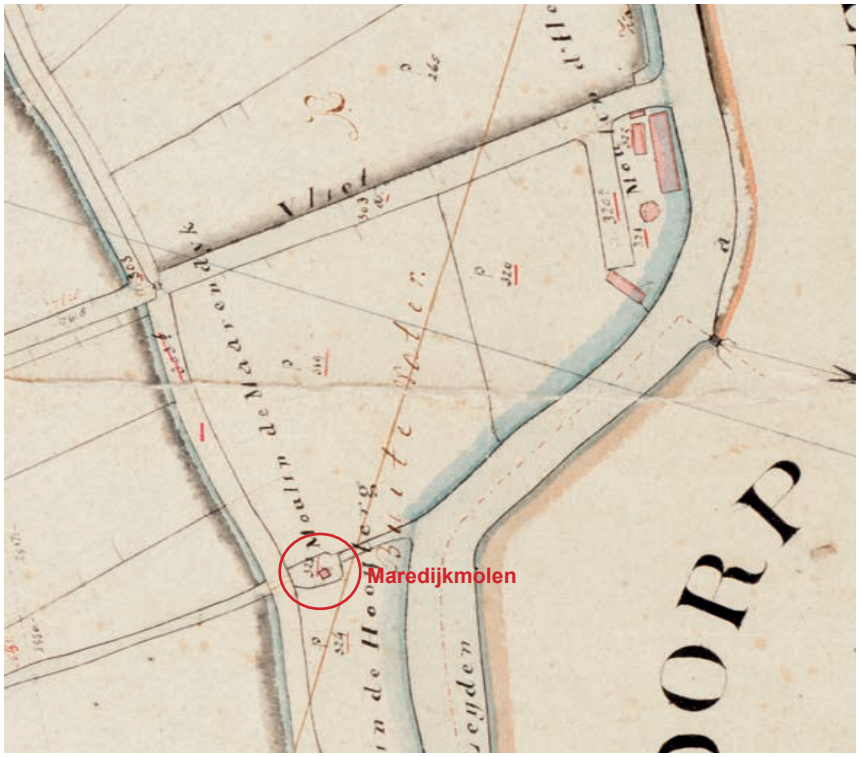

Maredijkmolen langs de Haarlemmertrekvaart, Detail van de minuutplans 1818, (Bron: RCE)

Maredijkmolen langs de Haarlemmertrekvaart, minuutplans 1818, (Bron: RCE)

Historische ontwikkeling molencontext

19de eeuwse ontwikkelingen

In de 19de eeuw worden in veel steden spoorverbindingen aangelegd. Door de aanleg van het spoortalud tussen Leiden en Amsterdam in de 19de eeuw moet de Maredijkmolen verplaatst worden. De Maredijkmolen wordt verplaatst naar de oude molenplaats van de verdwenen volmolen De Suykerkist.

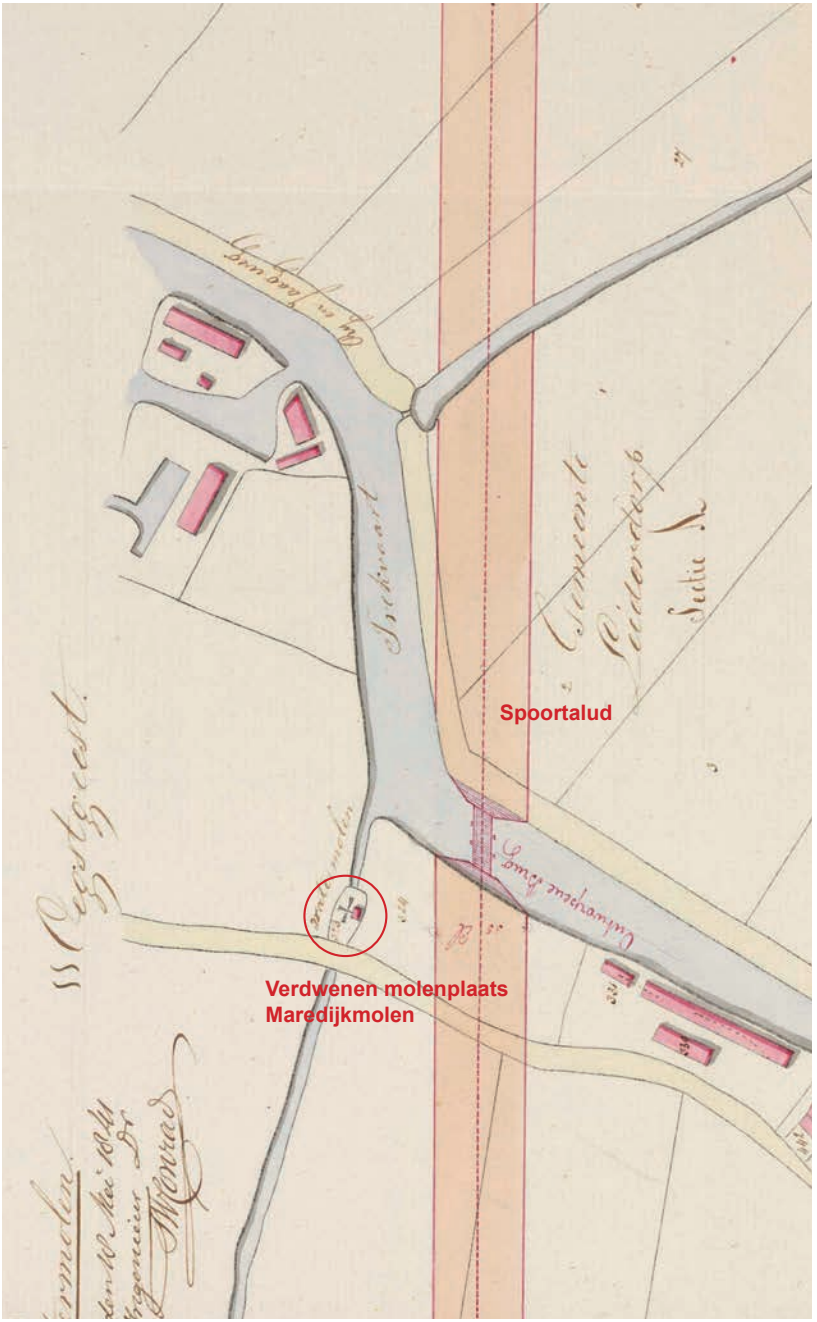

Situatie in 1841. Voor de aanleg van het spoortalud naar Amsterdam moet de Maredijkmolen verplaatst worden.

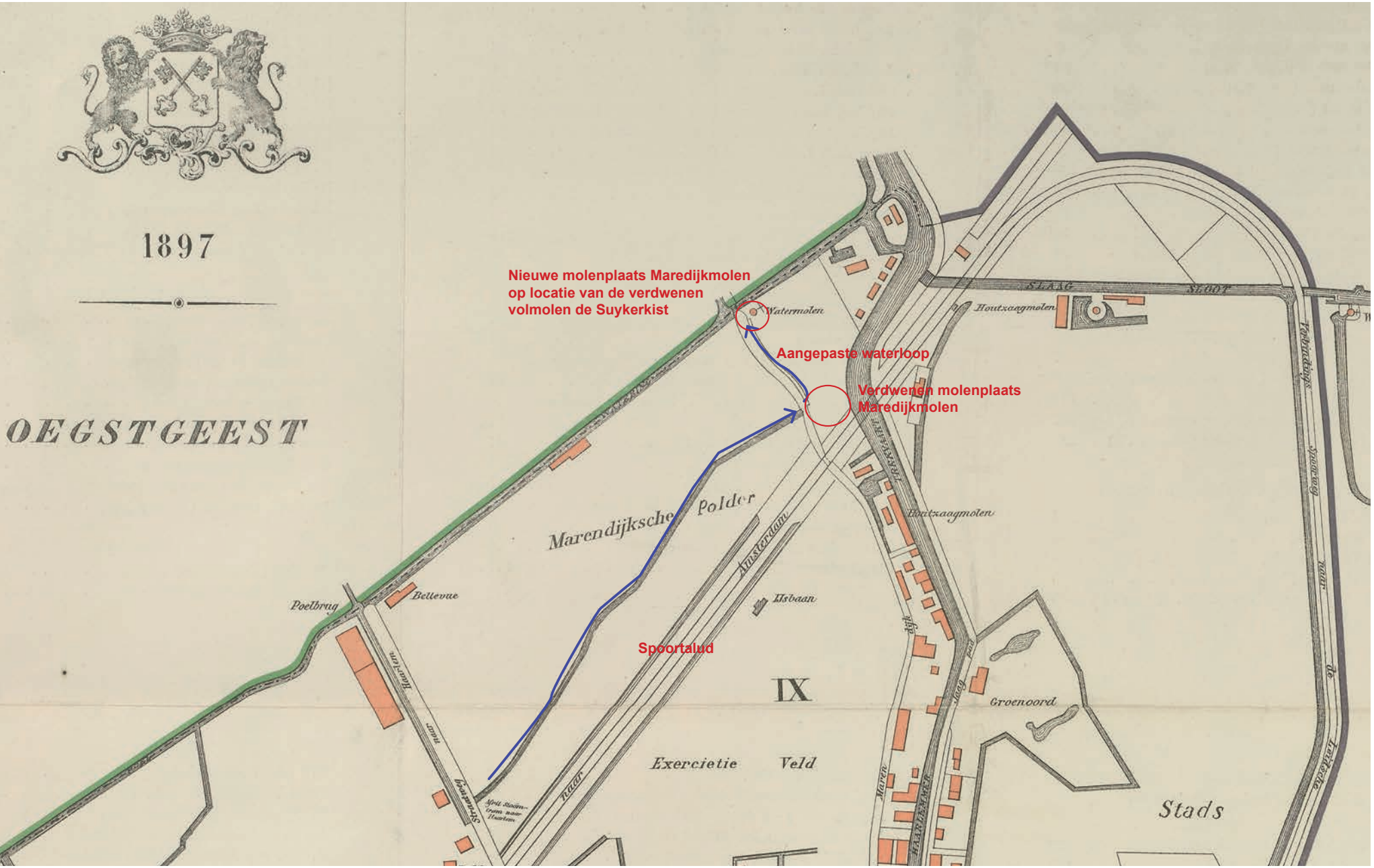

Situatie in 1897. De Maredijkmolen is verplaatst naar de oude molenplaats van volmolen De Suykerkist.
De loop van de wetering wordt hierop aangepast.

Historische ontwikkeling molencontext

20ste eeuwse ontwikkelingen

In de tweede helft van de 20ste eeuw verstedelijkt de omgeving en raakt de Maredijkmolen steeds meer geïsoleerd. De Oegsgeesterweg en de aangepaste loop van de Haarlemmertrekvaart snijden de Maredijkmolen af van de molenplaats van zaagmolen De Herder. Ook de Zweilandlaan wordt aangelegd waardoor de Groene Maredijk minder zichtbaar wordt.

De Maredijkmolen verliest ook haar functie als poldermolen waardoor de verbinding met de wetering en de waterloop zelf verdwijnt.

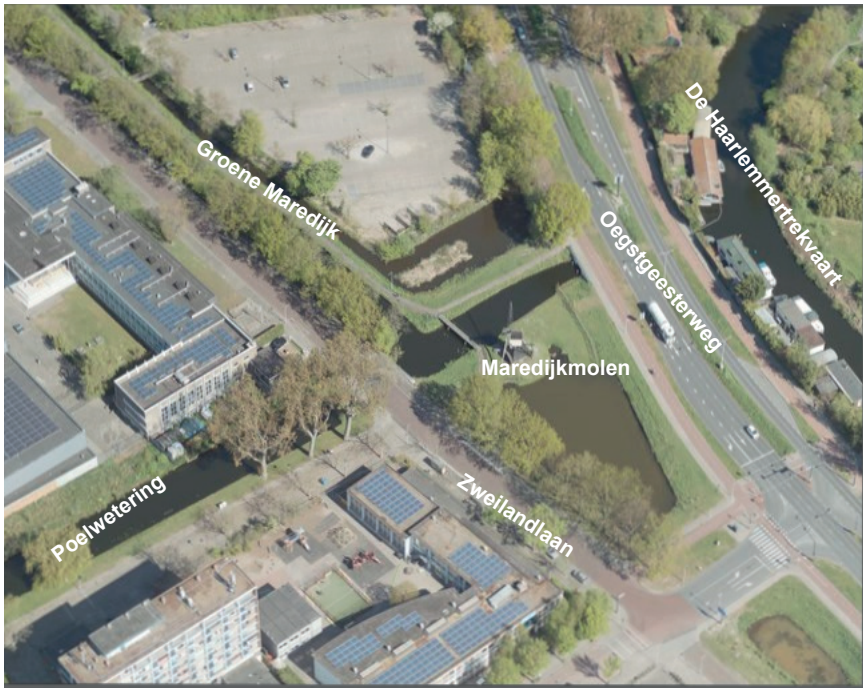

Luchtfoto uit 2020 (Bron: Streetsmart/Cyclomedia)

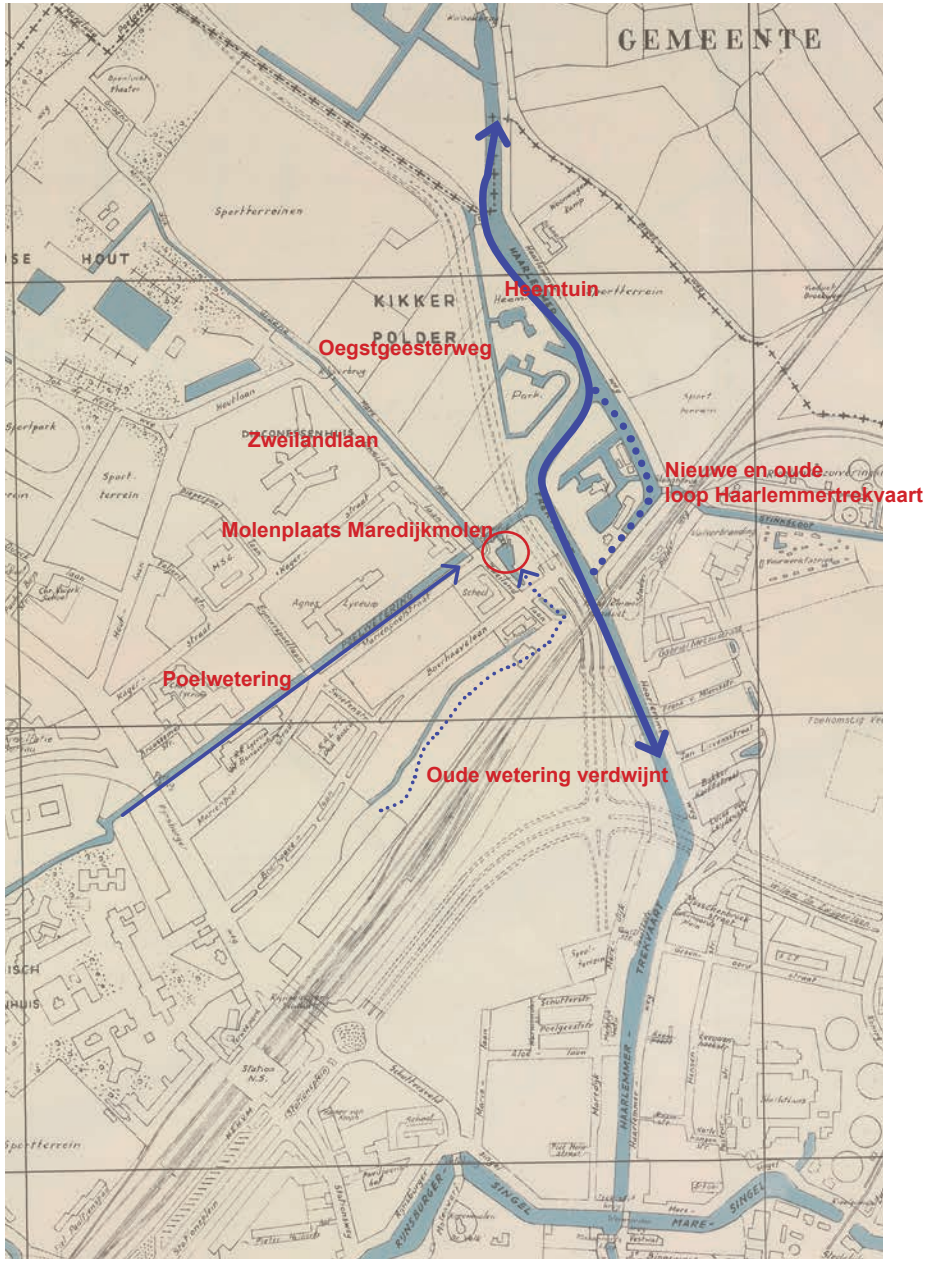

Situatie in 1966 op een kaart van Gemeentewerken Leiden. Met de verlegging van de loop van de Haarlemmertrekvaart en de aanleg van de Oegstgeesterweg wordt de Maredijkmolen afgesneden van de Molen de Herder.
(Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken)

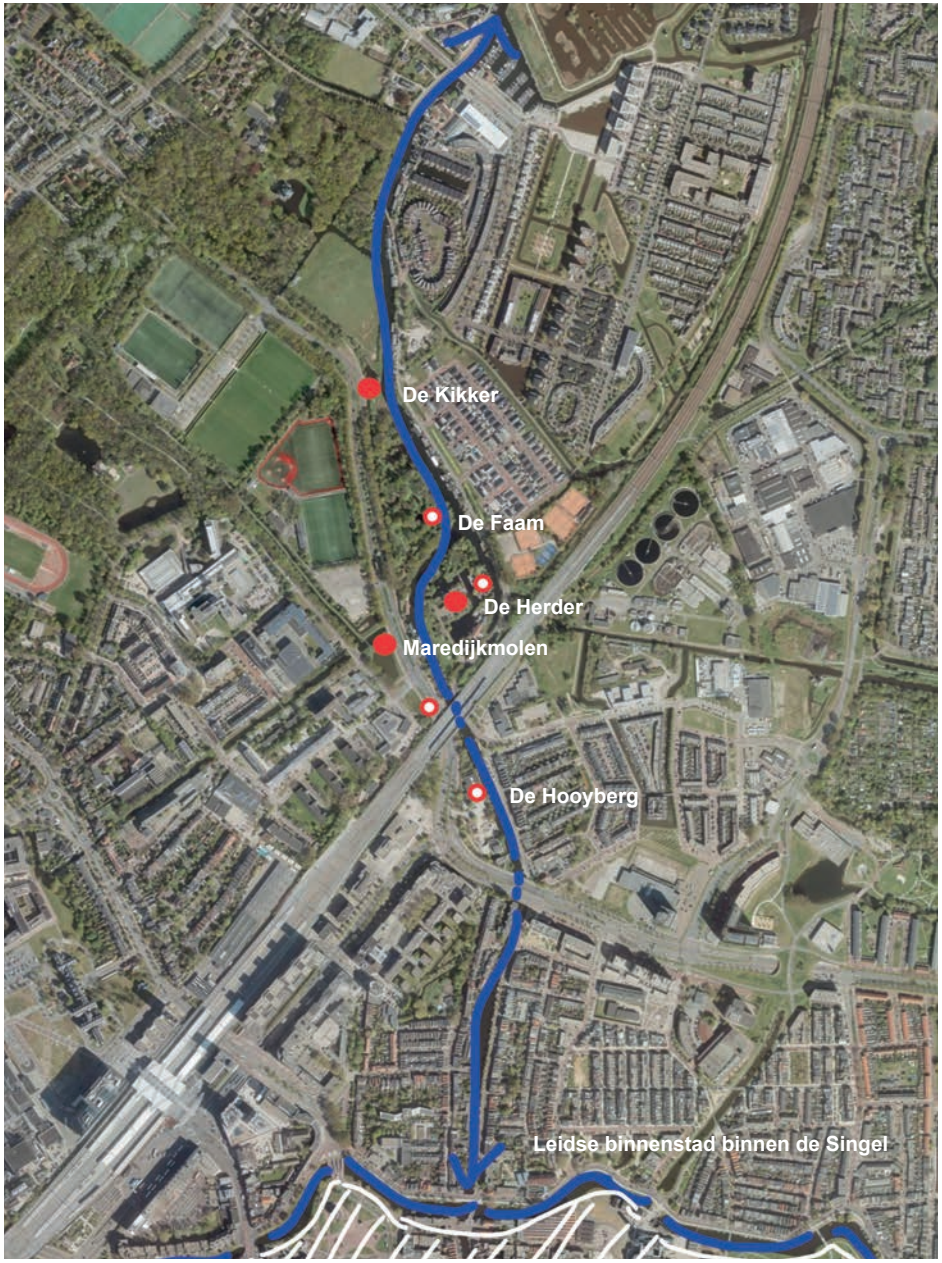

Op de luchtfoto uit 2020 is de huidige situatie van de Maredijkmolen en omringende aanwezige en verdwenen molens aangegeven. Bewerking van luchtfoto
(Bron: Streetsmart/Cyclomedia)

Molenzone en moleninvloedsfeer

Landschappelijke onderlegger & basisstructuren

De Maredijkmolen lag op een kruispunt aan lange historische lijnen in het landschap.

- De Maredijk (de huidige Groene Maredijk) vormde de poldergrens van de polder Maredijk tussen de Kikkerpolder en het buitendijkse gebied waarin de molens aan de vaart lagen.
- Vanuit de oude Poelwetering werd het polderwater van de Polder Maredijk uitgeslagen naar de Haarlemmertrekvaart.
- Na verplaatsing in de 19de eeuw kwam de molen te liggen op het kruispunt van de Poelwetering en de Maredijk.

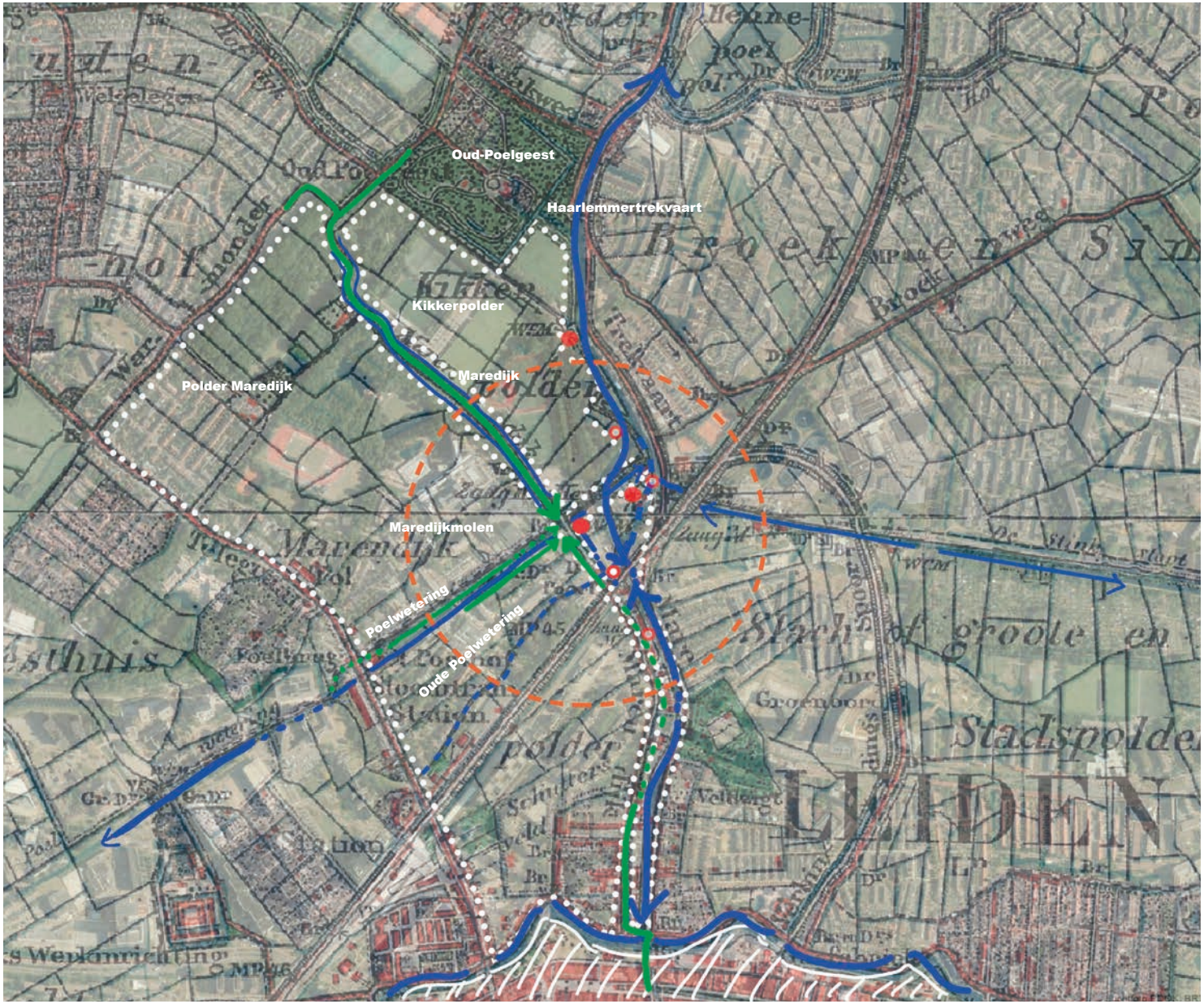

molen (-restant) aanwezig
molen verdwenen
landmark
bijgebouwen aanwezig
bijgebouwen verdwenen
beeldbepalende beplanting
lijnvormige bebouwing aanwezig
lijnvormige bebouwing verdwenen
molenbiotoop
basisstructuur water aanwezig
basisstructuur water verdwenen
water-lijnen aanwezig
water-lijnen verdwenen
wegen aanwezig
wegen verdwenen
paden aanwezig
paden verdwenen
watervlakken aanwezig
watervlakken verdwenen
molenerf en -land aanwezig
molenerf en -land verdwenen
moestuin en -land aanwezig
moestuin en -land verdwenen
brug/heul/sluis aanwezig
brug/heul/sluis verdwenen
molenzone
moleninvloedsfeer

Molenbiotoop en basisstructuren.

Molencontext schaalniveau moleninvloedsfeer

Moleninvloedsfeer Maredijkmolen

Op de tekening uit 1778 is de ruimtelijke en visuele samenhang tussen de stadsmolens op de stadswal en de molens aan de Haarlemmertrekvaart goed te zien.

Op de cultuurhistorische kaart van Zuid-Holland zijn de molenbiotopen in de omgeving te zien. Door de infrastructuur is de samenhang tussen de molens aan de Singel en die rondom de Maredijkmolen nauwelijks beleefbaar.

Tussen de Maredijkmolen, De Kikker en zaagmolen De Herder is er nog wel een ruimtelijke en visuele samenhang. Samen met open restanten van de Maredijkpolder, de Kikkerpolder en het landgoed Oud-Poelgeest vallen de lange landschappelijke lijnen in de invloedsfeer van het molenensemble van de drie molens.

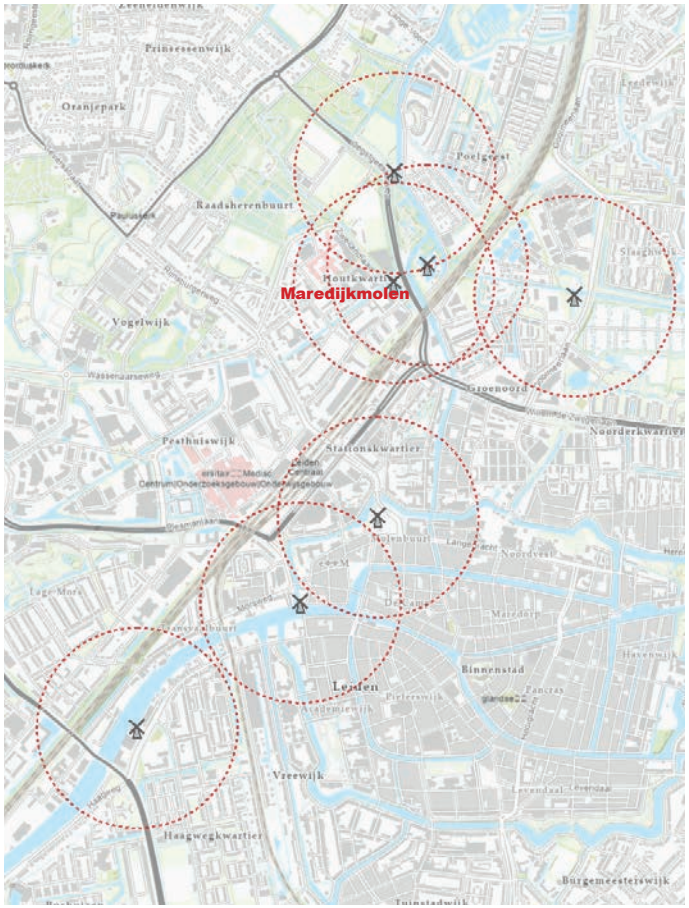

Cultuurhistorische Atlas Zuid-Holland
met de huidige molenbiotopen
(Bron: Provincie Zuid-Holland)

Molenpanorama langs de Haarlemmertrekvaart en op de achtergrond de molens op de stadswal langs de singel van Leiden. De Maredijkmolen staat hier nog op haar oude plaats. Kaart van Pieter van Campen (1778) Platte kaart van de bijde Erven genaamd de Hooybarg en de Harder (Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken)

Moleninvloedsfeer van de drie molens en de omringende molenbiotopen.

Molenensemble

Samenhang van de twee molenplaatsen.

Zoals blijkt uit de historische analyse vormden de molenplaatsen van de Maredijkmolen en zaagmolen De Herder een ruimtelijk, visueel en functioneel ensemble. Met paden en via het water waren de molenplaatsen met elkaar verbonden.

Alhoewel de samenhang ruimtelijk is doorbroken door verlegging van de loop van de Haarlemmertrekvaart en de aanleg van de Oegstgeesterweg, is er een sterke visuele samenhang die door de waterloop van de Poelwetering wordt begeleid.

Het restant van de Groene Maredijk is een belangrijke, maar weinig beleefbare, historische lijn in het landschap.

Visuele samenhang tussen de beide molenplaatsen wordt door het restant van de watergang Poelwetering begeleid.

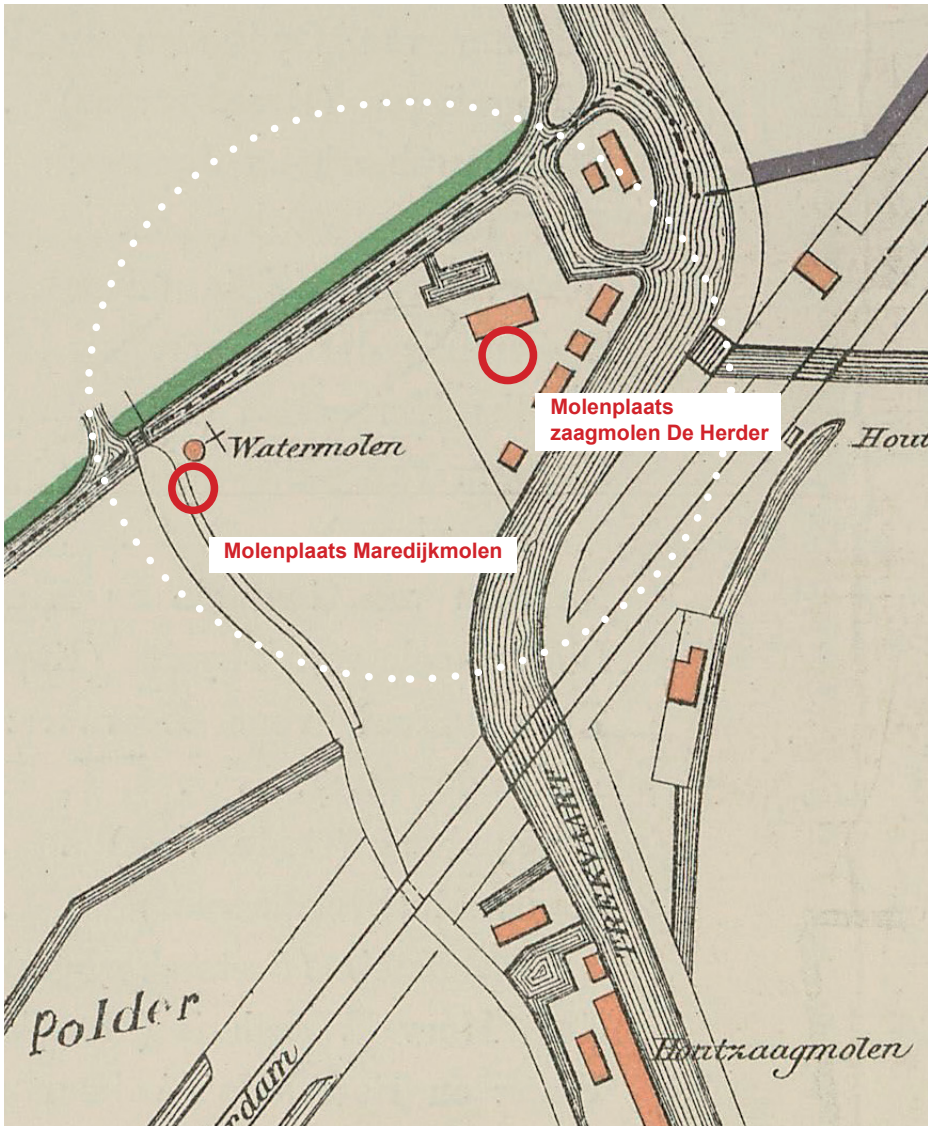

De molenensemble van de twee molenplaatsen met duidelijke samenhang in 1897.

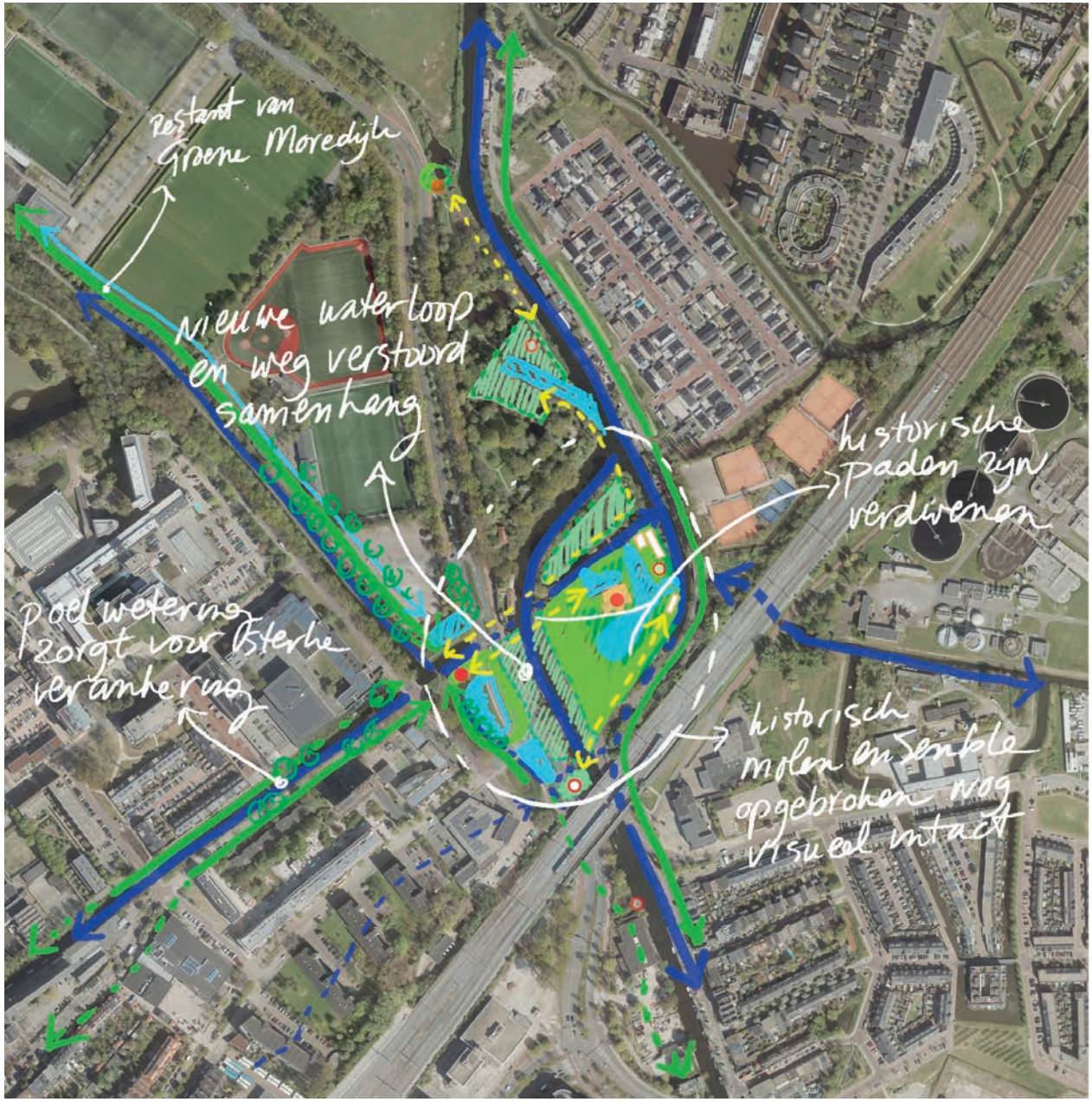

Het molenensemble

- molen (-restant) aanwezig
- molen verdwenen
- landmark
- bijgebouwen aanwezig
- bijgebouwen verdwenen
- beeldbepalende beplanting
- lijnvormige bebouwing aanwezig
- lijnvormige bebouwing verdwenen
- molenbiotoop
- basisstructuur water aanwezig
- basisstructuur water verdwenen
- water-lijnen aanwezig
- water-lijnen verdwenen
- wegen aanwezig
- wegen verdwenen
- paden aanwezig
- paden verdwenen
- watervlakken aanwezig
- watervlakken verdwenen
- molenerf en -land aanwezig
- molenerf en -land verdwenen
- moestuin en -land aanwezig
- moestuin en -land verdwenen
- brug/heul/sluis aanwezig
- brug/heul/sluis verdwenen
- molenzone
- moleninvloedsfeer

Molenplaats

Op de foto uit 1927 is de molen te zien vanuit het noordwesten. De Maredijkmolen bevindt zich hier al op haar huidige plaats waar in de 17de eeuw de wipvolmolen De Suykerkist stond.

Uit de historische analyse blijkt dat de molenplaats van de Maredijkmolen niet meer was dan een vrijstaande molen aan een wetering van waaruit het polderwater naar het buitenwater werd geheveld. Voor de ruimtelijke verankering en samenhang is vooral de relatie met de historische lange lijnen in het gebied en de relatie met de molenplaats en molenlanden van zaagmolen De Herder van belang. Het molenland tussen de beide molenplaatsen is verdwenen door de verlegging van de Haarlenmertrekvaart en de aanleg van de Oegstgeesterweg

- De "oude" Poelwetering is in de 19de eeuw bij de verplaatsing van de molen naar de huidige plaats verlegd en verlengd langs de Groene Maredijk. De achterwaterloop die te zien is op de foto is niet meer aanwezig
- Het bruggetje overbrugt ter hoogte van de molenplaats de "nieuwe" Poelwetering. Op de plaats van het bruggetje is nog steeds een brugverbinding aanwezig.
- De "nieuwe" Poelwetering is nu een van de belangrijkse ruimtelijke ankerpunten voor de Maredijkmolen die de samenhang met de omgeving en de molen de Herder versterkt.
- Door de aanleg van de Zweilandlaan is de Groene Maredijk, een historische lange lijn, nog maar weinig beleefbaar.

Foto uit 1927 met zicht op de Maredijkmolen over de Groene Maredijk en de verlegde "oude" Poelwetering (Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken)

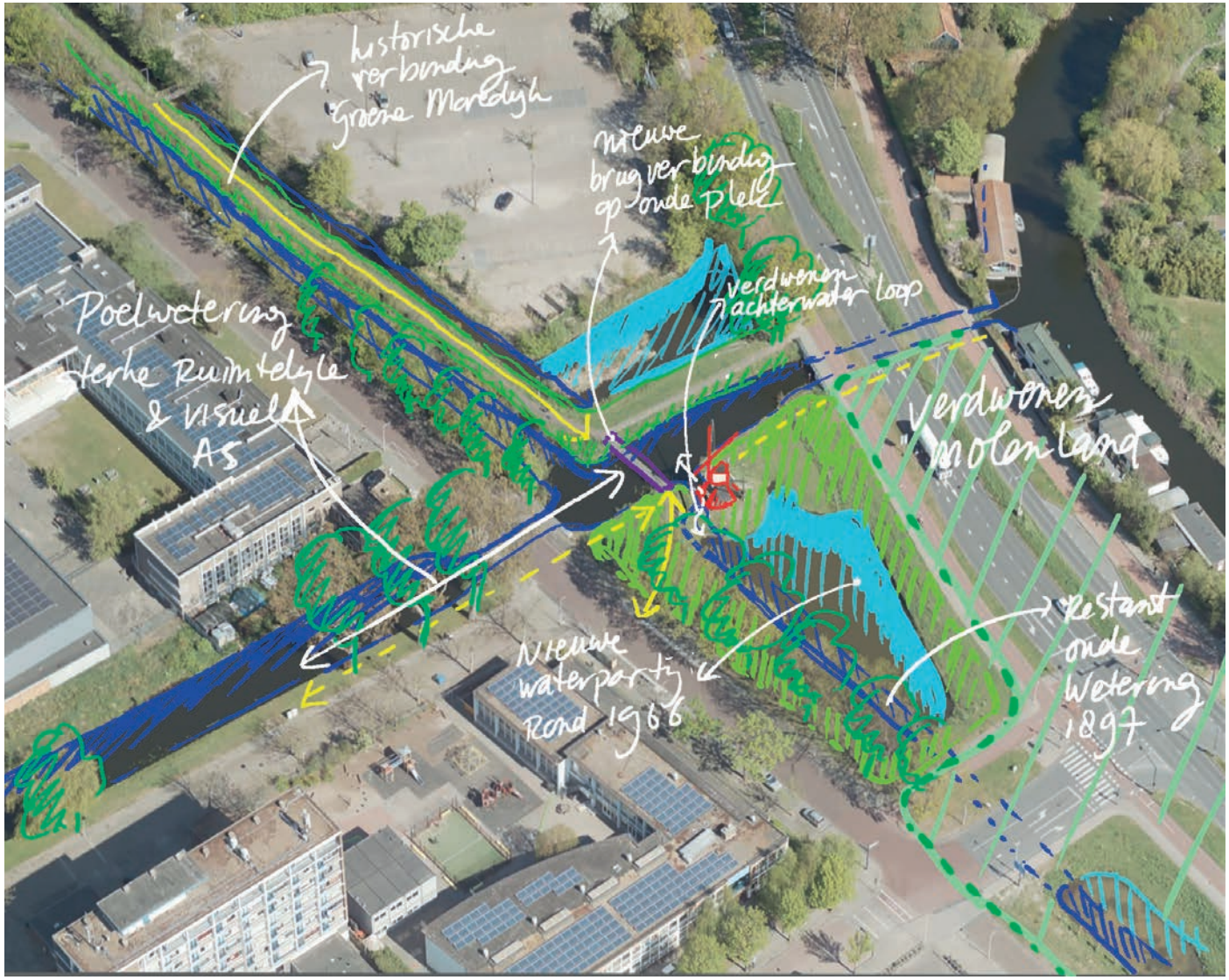

- molen (-restant) aanwezig
- molen verdwenen
- landmark
- bijgebouwen aanwezig
- bijgebouwen verdwenen
- beeldbepalende beplanting
- lijnvormige bebouwing aanwezig
- lijnvormige bebouwing verdwenen
- molenbiotoop
- basisstructuur water aanwezig
- basisstructuur water verdwenen
- water-lijnen aanwezig
- water-lijnen verdwenen
- wegen aanwezig
- wegen verdwenen
- paden aanwezig
- paden verdwenen
- watervlakken aanwezig
- watervlakken verdwenen
- molenerf en -land aanwezig
- molenerf en -land verdwenen
- moestuin en -land aanwezig
- moestuin en -land verdwenen
- brug/heul/sluis aanwezig
- brug/heul/sluis verdwenen
- molenzone
- moleninvloedsfeer

3 Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen

Het beste zicht op de Maredijkmolen is er vanaf het deel van de Oegstgeesterweg dat direct grenst aan de molen en vanaf de kruising met de Boerhaavelaan. Ook vanaf het hoger gelegen spoor is er goed zicht op de molen. Belangrijke zichtlijnen op de molen zijn er verder vanaf de Groene Maredijk en vanaf de Mariënpoelstraat. Een zichtlijn van de Maredijkmolen naar de verderop langs de Oegstgeesterweg gelegen Kikkermolen is er vroeger wel geweest maar is nu geblokkeerd door de hoog uitgegroeide beplanting.

Molen

Zichtveld

Lengteas zichtveld

Zichtlijn

Molenbiotoop Rapport

4 Windvang

De invloed van de nabije bebouwing en beplanting rond de molen op de toe- en afvoer van wind.

De oorspronkelijk volledig open polder die de Maredijkmolen bemaalde is in de tweede helft van de vorige eeuw totaal verstedelijkt geraakt. Desondanks ondervindt deze kleine molen niet de meeste hinder van de aanwezige bebouwing, maar van het vele groen op korte afstand. Ten noorden van de molen werkt de bomenrij langs de Oegstgeesterweg sterk windbelemmerend. Ten noordoosten van de molen ligt de molenwerf van zaagmolen De Herder. De vele snoeiwerkzaamheden die hier hebben plaatsgevonden in de afgelopen periode, hebben ook hun vruchten afgeworpen voor de Maredijkmolen. Hiermee is de zichtlijn tussen beide molens weer hersteld. De bomenrij bij de tennisvelden op ongeveer 260 meter afstand is nog wel een forse windbreker. Ten zuidoosten van de molen komen op enige afstand opgaande beplantingen langs het spoor voor. Desondanks is dit met de oostelijke richting de meest gunstige hoek om wind te vangen voor de Maredijkmolen, al oefent de ontwikkeling van het stationsgebied hier een steeds sterker wordend negatief effect op uit. Van zuidzuidoost tot en met zuidwest vormt de bomenrij langs de Zweilandlaan op 20 tot 65 meter afstand van de molen een zeer hinderlijke barrière. Los van de hierachter gelegen eveneens te hoge bebouwing, vormen deze eiken een volledig winddicht windscherm pal voor de molen. Ten zuidwesten van de molen ondervindt de molen hinder van de bomen langs de Mariënpoelstraat met een drietal enorme populieren op nog geen 50 meter afstand. Ten westen en noordwesten vormen de bomen langs de Zweilandlaan en de Groene Maredijk voor onoverkomelijke hinder.

Kortom, deze molen staat in een zeer molenonvriendelijke omgeving en kan nauwelijks meer functioneren. Alleen enkele waterstaatkundige werken uit het verleden herinneren nog aan de oorspronkelijke situatie en er zal rigoureus moeten worden ingegrepen om de molenbiotoop van deze molen te verbeteren.

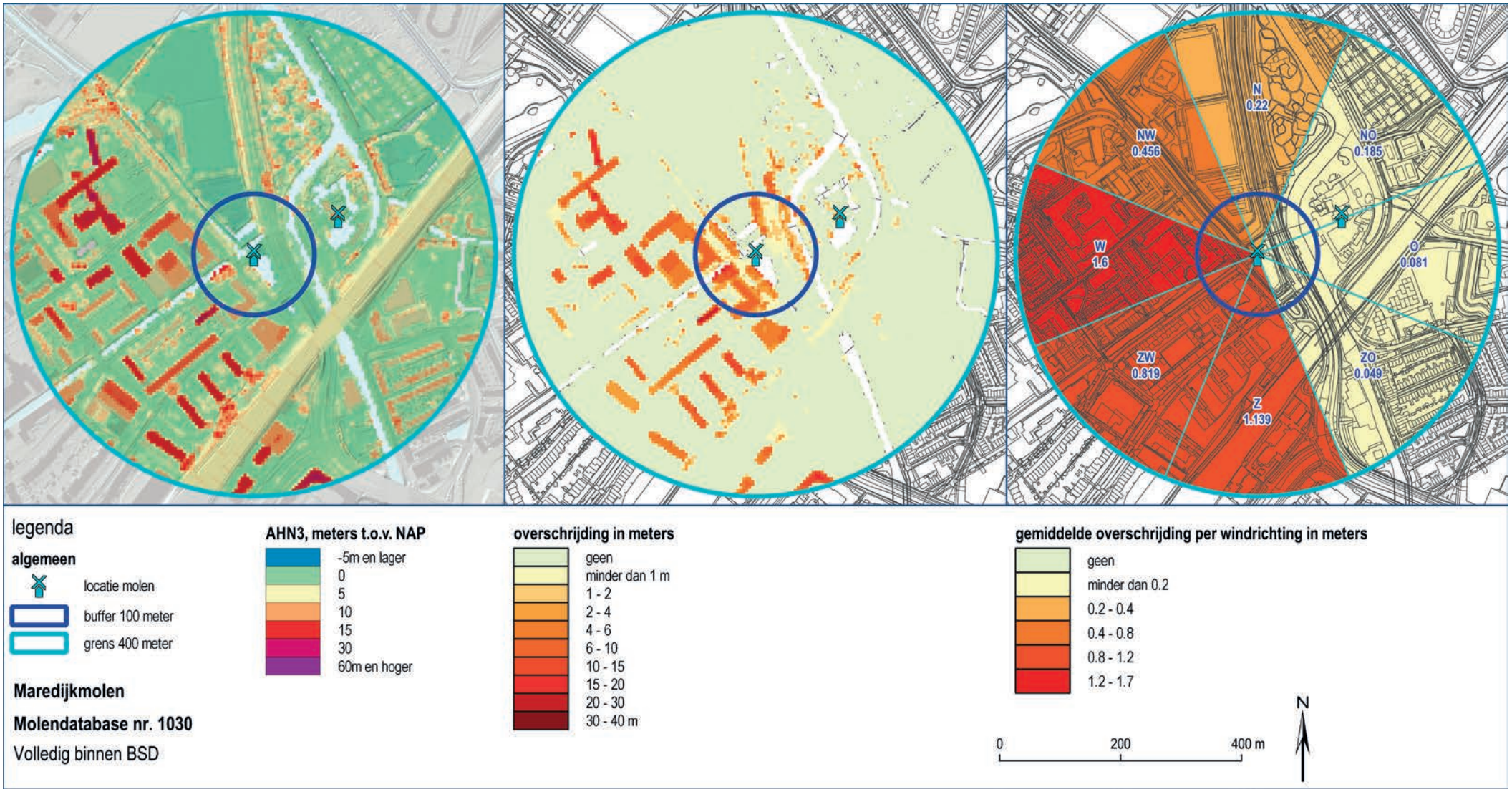
N
0.22
NW
0.456
NO
0.185
W
1.6
O
0.081
ZW
0.819
ZO
0.049
Z
1.139
legenda
algemeen
locatie molen
buffer 100 meter
grens 400 meter
Maredijkmolen
Molendatabase nr. 1030
Volledig binnen BSD
AHN3, meters t.o.v. NAP
-5m en lager
0
5
10
15
30
60m en hoger
overschrijding in meters
geen
minder dan 1 m
1 - 2
2 - 4
4 - 6
6 - 10
10 - 15
15 - 20
20 - 30
30 - 40 m
gemiddelde overschrijding per windrichting in meters
geen
minder dan 0.2
0.2 - 0.4
0.4 - 0.8
0.8 - 1.2
1.2 - 1.7
0
200
400 m
N

Foto's vanaf maaiveld in 8 windrichtingen (Opname juni 2021).

Z

ZW

W

NW

5 Maatschappelijke invulling

De educatieve, recreatieve of sociale betekenis van de molen voor zijn bredere omgeving.

De Maredijkmolen vervult momenteel geen permanente recreatieve of educatieve functie. De molenaar is gemiddeld eens per week aanwezig om de molen te laten draaien. Veel passanten stoppen dan even voor een praatje. Bij bijzondere gelegenheden als Open Monumentendag of molendagen wordt de molen ook opengesteld. Op feestdagen wordt de molen vaak versierd. De molen fungeert verder als markant herkenningspunt voor het passerende fiets, auto- en treinverkeer. Op het molenterrein zijn geen extra voorzieningen aanwezig. Wel staat er een gemeentelijk informatiebord en even buiten het terrein een bankje met uitzicht op de molen.

De Maredijkmolen gezien vanuit het noordoosten.

Het bankje ten zuidwesten van de molen.

De molen vanuit het noorden, met op de achtergrond het schoolgebouw van SBO De Vlieger aan de Zweilandlaan.

De Maredijkmolen gezien vanuit het zuidoosten, ongeveer vanaf het punt waar de molen tot 1840 heeft gestaan.

Het informatiebord bij de molen.

MAREDIJKMOLEN
Bouwjaar: 1735
Type: Wipmolen
Functie: Poldermolen
Eigenaar: gemeente Leiden
De Maredijkmolen uit 1735 is de oudste molen in Leiden. In 1566 werd op deze plek de eerste Leidse windmolen gebouwd. Daarvoor werd het werk gedaan door twee paardenmolens.
Sinds 1925 heeft de molen een Erikson-motor. Hiermee kan de molen niet alleen met windkracht, maar ook elektrisch aangedreven worden. Deze Erikson-installatie is uniek en monumentaal.
Nog tot 1970 heeft de molen de Maredijk- en de Kikkerpolder bemalen. Sinds de restauratie in 1983 zijn de molen en het scheprad weer in bedrijf. Het scheprad heeft een capaciteit van 20 kubieke meter water per minuut.
Als de Leidse vlag op de molen wappert, is de molen open voor bezichtiging. Betreden van het terrein en de molen is altijd op eigen risico.

Bijlage A. Interview molenaar/eigenaar

Interview Maredijkmolen
21 april 2021

Molenaar: Philip Pijnnaken
Eigenaar: Luc Verbij (voorzitter Molenstichting Leiden en Omstreken)

Functies van de molen

Wat is momenteel de hoofdfunctie van de molen?

De molen is niet meer noodzakelijk voor de bemaling maar in functie bemaalt hij nog steeds het resterend deel van de Maredijkpolder, dat is verbonden met het maalsysteem van de Kikkerpolder (met de Kikkermolen).
Bij een lage waterstand heeft de molen soms wat moeite om het water uit te slaan op de boezem. Momenteel gebruiken we het scheprad vanwege funderingsproblemen niet. Het scheprad is ook niet meer zo efficiënt omdat het niet meer strak tussen de muren zit. Dat heeft echter weer als voordeel dat de molen makkelijker aanloopt als de wind wegvalt. De bedoeling is de molen nog dit jaar te restaureren zodat het scheprad weer optimaal water kan verplaatsen. Maar dan krijgt de molen het inderdaad wel een stuk lastiger als de wind wegvalt.

Heeft de molen momenteel nog andere (maatschappelijke) functies?

We doen altijd mee aan molendagen en Open Monumentendag. Voor de Leidse Molendag organiseren we vaak op het terrein een demonstratie van een ander oud ambacht zoals een touwslager of een palingroker.

Verder is de molen natuurlijk een markant zichtpunt voor het passerende fiets-, auto- en treinverkeer. De nabij gelegen molen De Herder werd vroeger aangelicht met een schijnwerper die werd betaald door de NS! Als ik oudere bewoners spreek, die herinneren zich hoe je vroeger onder het gemetselde gewelf van het spoor doorkwam en dan de weidse polder voor je zag, met de oude Maredijk en de verschillende molens.

Wat zou(den) de belangrijkste functie(s) van de molen kunnen of moeten zijn?

De molen verzorgde voorheen de bemaling van de Ma(a)rendijkse polder. In onze tijd realiseren zich maar weinig mensen, dat West-Nederland beneden zeeniveau ligt. En dat er voortdurend aan onze droge voeten gewerkt moet worden. Niet alleen vroeger, maar ook nu. In een tijd van klimaatverandering en zeespiegelrijzing is dat een heel actueel thema. De molen zou veel meer voor informatie en discussies over dat thema kunnen worden benut. Dan gaat de molen (nog) meer leven in de wijk en de stad. Maar dan moet de molen wel kunnen malen. En voldoende aantrekkelijk zijn voor (jonge) vrijwilligers om mee te werken.

Vroeger keek je zo de polder in, nu kan je de Kikkermolen niet eens meer zien door de vele bomen die er aangeplant zijn. Het meeste is in de jaren 1960 aangeplant, toen was er nog geen beleid rond molenbiotopen. Pas later kwam het inzicht dat molens moeten kunnen draaien om ze te onderhouden en dat ze daarvoor voldoende windvang nodig hebben. Maar toen stonden de bomen er al. Als we met z'n allen vinden dat die molens belangrijk zijn en daarom als Rijksmonumenten beschermd moeten worden, dan moeten we ook zorgen dat ze kunnen draaien. Als we dat niet belangrijk vinden, dan kunnen we ze beter slopen. Dan heeft het geen nut om molens in stand te houden.

Herbestemming is zo'n ander waanidee dat de gemeente weleens onderzocht heeft. Wat moet je met zo'n molen als de Maredijkmolen? Je kan er binnen amper met z'n tweeën staan. Deze molen gaat niks opleveren, je kan er geen geld mee verdienen. Er moet juist geld bij: alleen als de maatschappij geld geeft kan de molen in stand gehouden worden. Alleen met subsidie kunnen wij de molen overeind houden. Onze stichting is opgericht in 2016 en heeft toen een aantal molens van de gemeente Leiden overgenomen. De meeste tijd zijn we sindsdien kwijt aan discussies over de molenbiotoop: het is een grote strijd om wind te houden bij die molens. Dat is een enorm probleem. De bomen zijn allemaal heilig, maar de molens zouden heilig moeten zijn. Als je hier over spreekt met de gemeente wordt gezegd dat de bomen nog goed zijn en niet gekapt kunnen worden. Wacht maar tot ze omvallen, krijgen we dan te horen.

Nu kijken we vooral naar de provincie, omdat er vanuit de gemeente geen beleid is. Het enige waarmee we enige druk kunnen uitoefenen in ruimtelijke ordeningsprocessen is de provinciale molenbiotoop. Dat de provincie nu haar beleid ook gaat afzwakken vinden wij uiteraard een slechte zaak. In het verleden was het zo dat wanneer er grote, hoge gebouwen in een molenbiotoop gebouwd gingen worden, de provincie alleen akkoord ging als de molen verplaatst zou worden. Ik ben bang dat we die mogelijkheid straks ook kwijt zijn als er een nieuwe molenbiotoopregeling komt.

Ik vind de kwalificatie 'bijzondere molenbiotoop' ook misleidend: dat impliceert dat je iets bijzonder vindt, waardeert en behoudt. Hier gaat het juist om het loslaten van bescherming, waardoor je beter kan spreken van 'afwijkende molenbiotopen'.

Kansen en bedreigingen

Zijn er nu of in de (nabije) toekomst belemmeringen of bedreigingen voor een goed functioneren van de molen?

In het stedelijk gebied mag de maximale hoogte van bebouwing of beplanting niet hoger zijn dan 1/30 van de afstand tussen het bouwwerk of de beplanting en het middelpunt van de molen. Daar zijn we nu al steeds meer aan het afpulken, waardoor we op een punt komen dat de molen niet meer kan functioneren. Dat merken we nu al: van alle wekelijkse zaterdagen (ca. 35-40 per jaar) dat we hier malen, is er gemiddeld 10 tot 12 keer genoeg windvang om met het scheprad te draaien. We draaien steeds vaker 'voor de prins', waarbij de wieken wel draaien maar het scheprad is losgekoppeld.

Los van de vraag of we kunnen bemalen, is er ook nog discussie over de vraag of en hoeveel bemaling nodig is. In sommige delen is het waterpeil heel strak geregeld en wil het waterschap eigenlijk niet dat we bemalen. Daar moeten eigenlijk ook betere afspraken over komen: tot hoever mogen we bemalen, wat zijn de mogelijkheden, moeten we misschien tot een andere inrichting van de afwatering komen? Eerst was het allemaal gemeentewater, maar nu heeft het hoogheemraadschap Rijnland er ook mee te maken.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van de molenbiotoop op het gebied van de windvang?

Qua windvang zitten de grootste problemen hier in het schoolgebouw ten zuiden van de molen en de bomen die daar voor en opzij van staan langs de Zweilandlaan en Mariënpoelstraat. Dat is de zone van de overheersende windrichting (zuidwest). De bomen tegenover het schoolgebouw aan de Zweilandlaan zijn een groot probleem.

In de winter valt het nog mee, maar in de zomer vormen ze een dichte muur waar bijna geen wind door of overheen komt. De wind kan zich daarachter niet meer herstellen. In de late zomer, wanneer de zon lager staat, staat de molen bovendien niet eens meer in de zon. Die vochtige omstandigheden hebben invloed op het behoud van de constructie. Die bomen hadden nooit zo geplant mogen worden. Een bomenrij voor de gevel van de school kan wel, al moet die dan niet hoger dan de dakrand reiken. Daar zouden we minder last van hebben. Zet er bijvoorbeeld leilinden voor, dan heb je toch een groen aanzien zonder hinder voor de windvang.

De laatste tijd waait de wind ook vaak uit het noordwesten en daar speelt het probleem van de dichte onderbegroeiing (o.a. elzen) tussen de aangeplante bomen langs de Zweilandlaan. Het ontbreekt hier aan consequent onderhoud. Ook opschietend groen langs de waterkant dat niet wordt onderhouden is een bedreiging voor de windvang. Als wij als stichting dat niet voortdurend aankaarten dan staan we hier straks gewoon in een bos. Bij de Kikkermolen is dat al zo.
De drie grote populieren aan de Zweilandlaan zien we het liefst verdwijnen. Die zijn totaal uit proportie en ook gevaarlijk: er vallen enorme takken naar beneden. Neem dat mee wanneer je denkt over herinrichting van de straat. Vervang die populieren bijvoorbeeld voor passender groen zoals knotwilgen en zorg dat die dan periodiek geknot worden zodat ze niet hoger dan 3-4 meter worden.
In 2009 hebben een opschoontraject doorlopen. Er zijn toen een aantal snelle kansen gerealiseerd om de molenbiotoop te verbeteren, waaronder bij de aangrenzende sportvelden. Daar zijn toen een aantal bomen weggehaald. Maar na een paar jaar zagen we daar toch weer nieuwe geplante bomen staan. Blijkt er een andere groenbeheerder te zijn die niet van de afspraken weet. Als molenaar ben je eigenlijk voortdurend aan het opletten omdat niemand anders het doet. Eigenlijk zou de gemeente dat moeten doen en actief moeten handhaven in de molenbiotoop volgens een afgesproken beheersplan.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van het zicht op de molen?

Mensen hebben behoefte aan openheid. Probeer hier de zichtlijnen te herstellen: dat je naar het kasteel Oud-Poelgeest kan kijken en de Kikkermolen weer kan zien. Dat er fietspaden worden aangelegd en het oude polderlandschap weer beleefd kan worden: een stuk open ruimte in de stad, waar vindt je dat nog? Zoveel hoeft daarvoor niet te gebeuren: er hoeven geen gebouwen gesloopt te worden. Het gaat vooral om een andere indeling van het groen. Je ziet nu bijvoorbeeld heel weinig mensen langs de Oegstgeesterweg fietsen. Dat is een drukke, onprettige route met weinig uitzicht en dus weinig controle. Daarom kiezen mensen liever een andere route. Straks wordt er een nieuwe brug aangelegd bij de Kikkermolen. Dan zou het goed zijn om na te denken of er naar die brug toe vanuit hier ook een nieuwe fietsroute aangelegd kan worden, door een meer open landschap zonder hoge begroeiing.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van de ruimtelijke inrichting van de directe omgeving van de molen?

Het zou ook mooi zijn als er op een groter schaalniveau wordt nagedacht over de ruimtelijke indeling van de molenbiotopen in de gemeente. Dat er bijvoorbeeld gezegd wordt: volkstuinen verplaatsen we naar de molenbiotoop, zodat we op de locatie van de volkstuinen woningen kunnen bouwen.
Bij bouwontwikkelingen in de molenbiotoop is ook de afstand en plaatsing van de bouwvolumes van belang. De flat die nu vervangen wordt, staat bijvoorbeeld op ruime afstand en met de smalle kant in de windvang. Daarmee blijft de verstoring voor ons redelijk acceptabel. Als er ooit plannen zijn voor sloop of nieuwbouw van de school dan is het goed als daar ook rekening mee gehouden kan worden. Maak bijvoorbeeld het speelterrein aan de straatzijde, zodat je rond de

molen zoveel mogelijk open ruimte houdt.
Bij het nadenken over nieuwe bouwontwikkelingen zou de molenbiotoop vanaf het begin uitgangspunt moeten zijn: we willen zoveel woningen bouwen, hier staat de molen, dus daar dicht in de buurt houden we het laag en verder weg kunnen we wat hoger. Nu wordt eerst de bebouwing gepland en komt men er vervolgens achter dat de molen er ook nog is. Ja, die staat dan eigenlijk in de weg. Dan gaat men zoeken hoe ze onder de molenbiotoop uit kunnen komen.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van het functioneren van de molen als werktuig?

De vijver naast de molen staat altijd vol water: als je hem tot de bodem leegmaalt staat 'ie de volgende dag weer vol. Alle oude sloten langs de Boerhaavelaan zijn gedempt, waardoor ze daar nu vaak wateroverlast hebben. Daar ligt volgens mij een kans: probeer ondergronds of gewoon zichtbaar nieuwe afvoeren aan te leggen die weer verbinding hebben met de molenvijver.
Er is ook gesproken over het terugplaatsen van de Maredijkbrug op de oorspronkelijke locatie, direct ten zuidwesten van de huidige noodbrug. De oude landhoofden liggen nog onder water. Het was een houten brug maar omdat hij te hoog was om er prettig overheen te fietsen is die vervangen, waarschijnlijk in de jaren 1960. Maar daarmee werd ook een deel van het molenterrein afgesneden. Door de ligging van deze huidige brug en fietspad kan de molen niet meer volledig in alle windrichtingen draaien. Toen we over het herplaatsen van de oude brug spraken bleek dat men dan liever een geheel nieuwe brug naar de Zweilandlaan wil aanleggen, dus los van het historische tracé. Dan zou er helemaal geen verkeer meer langs de molen komen en wordt het een soort niemandslandje. Mensen vinden het juist mooi om dicht bij de molen te kunnen komen. Alleen komen ze nu té dichtbij om de molen veilig te laten draaien. Als molenaar bij deze molen moet je daar voortdurend op letten.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van het maatschappelijke functie van de molen?

De enige inkomsten die de molen genereert zijn het aantal omwentelingen. Vanaf 60.000 omwentelingen per jaar krijg je een bedrag van de provincie. Met een kleine molen als de Maredijkmolen kan je er in het gunstigste geval 400 per uur draaien. Dan kun je uitrekenen hoeveel tijd je er in moet stoppen om dat te halen, waarbij er natuurlijk ook geregeld dagen zijn waarop je weer naar huis gaat omdat er te weinig windvang is. We steken er dus minimaal zo'n 1500 uur per jaar in om de molen draaiend te houden. Bij de Kikkermolen halen we dat niet eens, daar draaien we zo'n 20.000 omwentelingen per jaar. Vooral omdat de windvang daar nog slechter is dan bij de Maredijkmolen.
Het onderhoud van de molen wordt gefinancierd met subsidies, waarvoor de provincie Zuid-Holland gelukkig nog altijd een goede regeling heeft. Extra inkomsten genereren is lastig. Als je een wat groter terrein hebt met ook wat bijgebouwen biedt dat meer mogelijkheden voor een kleine winkel of trouwgelegenheid. Maar ook inkomsten uit dat soort nevenfuncties zullen nooit de kosten voor het onderhoud kunnen dekken. Bij de Kikkermolen varen in de zomer heel veel bootjes voorbij. Daar zouden we nog kunnen denken aan een aanmeerfaciliteit en mogelijkheid om eten en drinken te verkopen. Dat wordt bij de Maredijkmolen lastig vanwege de lage doorvaart onder de Oegstgeesterweg.

Beheer en gebruik

Welke partijen of personen zijn er betrokken bij het beheer en gebruik van de molen?

Eigenaar van de molen is de Molenstichting Leiden en Omstreken, die de molen in 2016 van de gemeente heeft overgenomen. Bij het beheer en onderhoud van de molen zijn enkel vrijwilligers van de stichting betrokken. Naast de molenaar zijn er een aantal vrijwilligers die het groen op het terrein onderhouden.

Zijn er bepaalde voorzieningen in, op of rond de molen aanwezig (bv toilet, bankje/picknickplaats, informatiebord)?

Er is een informatiebord van de gemeente bij de molen aanwezig en buiten het molenterrein staat een bankje.

Zijn er wensen voor het realiseren van bepaalde extra voorzieningen?

Het informatiebord zou eigentijdser vormgegeven kunnen worden met bijvoorbeeld een QR-code waarmee mensen zelf meer informatie over de molen kunnen ophalen. Verder zouden we heel graag een toilet met een kraan willen, dat is er nu niet.

Betekenis en immateriële waarde

Hoe wordt de molen gewaardeerd en beleefd in de buurt?

Als ik hier bezig ben als molenaar sta ik eigenlijk altijd met mensen te praten: buurtbewoners die met de hond lopen maar ook veel mensen die in het Alrijne ziekenhuis moeten zijn, op familiebezoek of met een patiënt een rondje lopen. Ook de jeugd fietst hier veel voorbij op weg naar de naastgelegen voetbalvelden. De scouting vaart eens in de zoveel tijd met een bootje langs. Ook bij feestdagen of bijzondere gelegenheden proberen we mee te doen door de molen op te tuigen.

Welke historische betekenis heeft de molen?

Dit is de oudste molen van Leiden, gebouwd in 1735. Oorspronkelijk stond de molen ruim 100 meter verderop in het zuidoosten. Vanwege de aanleg van het spoor werd de molen in 1840 verplaatst naar de huidige locatie. Op de huidige plek van de molen stond zeker vanaf de 17de eeuw al een molen, dus archeologisch is dit ook een interessant terrein.

Bijlage B. Redengevende beschrijving monument

Monumentnummer: 25652
Groene Maredijk 1, 2334 CT te Leiden

WATERMOLEN van de Maredijksepolder, houten wipmolen met scheprad 1735. Inwendig in 1930 verbouwd en omstreeks 1938 van elektrische installatie voorzien, hersteld 1952.

Bijlage C. Geraadpleegde literatuur en websites

- PARK, 2020, Molens in Beeld, Advies beleid molenbiotopen, Provincie Zuid-Holland
- Bosch & Slabbers, 2020, Molens tekenen het landschap van Zuid-Holland, Provincie Zuid-Holland
- Debby Gerritsen, Onno Helleman en Ellen Steendam, 2019, Het Molenerf van de Zuid-Hollandse Poldermolen, Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Lameris-Huis Adviseurs en De Hollandse Molen, 2010, Molenbiotoopinventarisatie Zuid-Holland 2010, Provincie Zuid-Holland
- Beek & Kooiman Cultuurhistorie, 2010, Actualisatie buitenplaatsen CHS; de buitenplaatsbiotoop in Zuid-Holland.
- Verschuure, G., 2015, De buitenplaatsbiotoop of landgoedbiotoop, Nieuwe allianties in de bescherming van buitenplaatsen en landgoederen, Vitruvius nr. 33 oktober 2015
- I.Bobbink, 2016, De Landschapsarchitectuur van het Polder-boezemsysteem, Delft University Press
- Cultuurhistorische Atlas Provincie Zuid-Holland
- www.molens.nl (De Hollandse Molen)
- www.erfgoedleiden.nl
- www.rce.nl

Bijlage D. Molenbiotooprapport 2009

Biotooprapport: 34

Algemene informatie

Naam: Marendijkmolen
Plaats: Leiden

Adres:
Groene Marendijk 1
2334 CT Leiden

Parameters voor de berekening

Maaiveldhoogte: -0,25 meter t.o.v. NAP
Evt. stellinghoogte: 0 meter
Lengte van het gevlucht: 15 meter

Aantal hoogtemetingen binnen 400 meter: 86524
Aantal hoogtemetingen die de biotoopnorm overschrijden: 11536

Resultaten - kaarten

Hoogtemetingen die de biotoopnorm overschrijden

Gestandaardiseerde sectorscores

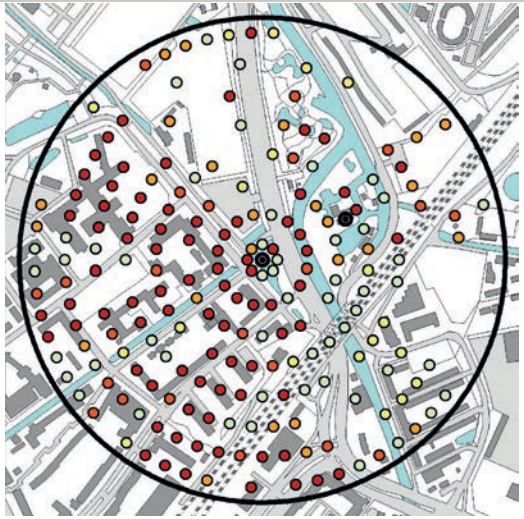

N 0 100 200 300 400 m

Topografische Ondergrond © Topografische Dienst Kadaster

categorie	1	2	3	4	5
kleur					

sectorscore	1	2	3	4	5	rest
kleur						
percentage	18%	7%	9%	8%	29%	29%

Resultaten - hoofdwindrichtingen	
Noord: 47 Noordwest: 91 West: 129 Zuidwest: 124	Noordoost: 64 Oost: 41 Zuidoost: 46 Zuid: 126
Resultaten - totaal	
Totaalscore: 668 = Slecht	
Beschrijving veldwerk	
De molenbiotoop is slecht te noemen. De windbelemmering wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door te hoge begroeiing en bomen rondom de molen. Uitschieters in negatieve zin zijn drie populieren van 35 meter hoog in het westzuidwesten. In de sector west -noordwest - noord bevindt zich hakhout dat niet wordt onderhouden door de gemeente. De gemiddelde hoogte van deze bomensingels is 15 meter. Het noordoosten is wat opener, met zicht op zaagmolen De Herder. In de sector noordoost - oost - zuidoost bevinden zich te hoge beplantingen langs de Haarlemmertrekvaart op minimaal 80 meter afstand. In de zuidzuidoosthoek is de eerste 100 meter nog vrij van obstakels. Daarachter bevindt zich het spoorwegtalud dat is voorzien van opgaande beplantingen en een geluidsscherm. In de sector zuid - zuidwest zorgt een veel te hoge bomenrij langs de Zweilandlaan op ongeveer 15 meter afstand voor veel windbelemmering. Daarachter staan gebouwen van 9 meter tot 15 meter hoog. Van de nieuwe kantoren rondom het spoor zal vanwege de genoemde tussenliggende obstakels vrij weinig gemerkt worden. Een fietsbruggetje dat te dicht bij de molen ligt, zorgt ervoor dat deze niet kan draaien in de sector west - noordwest - noord.	

Biotooprapport: 34

Foto's

N

NO

O

ZO

Z

ZW

W

NW

Fotograaf: Dhr. M. Ravesloot

Molenbiotoop
Rapport